

ಮೇಲೆ ಕೂತು ಅವನ ಓದು, ಹೋಂವರ್ಕು. ವಯಸ್ಸಿಗೂ ಮೀರಿ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ ಸತ್ಯಭಾಮೆ. 'ಅಮ್ಮ ಸತ್ತು ಹೋಗುತ್ತಾಳೇನೇ?' ಎಂದೊಮ್ಮೆ ಭಾರ್ಗವ ಅವಳನ್ನು ಓಸುದನಿಯಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಿಸಿ.

'ಯಾರೋ ಹೇಳಿದ್ದು?' ಅವನ ಬಾಯಿಯ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಹಸ್ತವನ್ನು ಅಡ್ಡ ಇಟ್ಟಿದ್ದಳು ಅಕ್ಕ, ಅಪಠಕನದ ಮಾತು ಕೇಳಿದಂತೆ.

'ಎಲ್ಲಾ ಹೇಳುತ್ತಾಪ್ಪಾ'

'ಎಲ್ಲಾ ಅಂದ್ರೆ?'

'ಎಲ್ಲಾ' ಮುಂದೆ ಭಾರ್ಗವನಿಗೆ ಉತ್ತರಿಸಲು ಗೊತ್ತಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ಅಕ್ಕ ತಮ್ಮನನ್ನು ತಬ್ಬಿಕೊಂಡು ಅತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳು ಅಳುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಭಾರ್ಗವನೂ ಬಿಕ್ಕಿತೊಡಗಿ, ಚಿದಾನಂದ ಈ ಕರುಳು ಕಲಕುವ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದ. ನೋಡಿಯೂ ನೋಡದಂತೆ ಕಣ್ಣೊರೆಸಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಂದ ಜಾಗ ಖಾಲಿ ಮಾಡಿದ್ದ. ಹೆಂಡತಿ ಬದುಕಿ ಮುನ್ನಿನಂತಾಗಬಹುದೆನ್ನುವ ಭರವಸೆಯನ್ನು ಅವನು ಯಾವತ್ತೋ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ಈ ಮಾತಾಡಿದವನಲ್ಲ. ಡಾಕ್ಟರ್ ಕಡೆಯಿಂದ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟ ಸೂಚನೆ ಅವನಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿತ್ತು. ಏಡಿಹುಣ್ಣು ತನ್ನ ಕಬಂಧಬಾಹುಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಎಷ್ಟೇ ದುಡ್ಡು ಖರ್ಚಾದರೂ ಸುನಂದೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆಂದು ಅತ್ತೆಯೆದುರು ಅವನು ಹೇಳಿದ ಮಾತು ಹುಸಿಯಾಗಿ, ಕಾಯಲೆಯ ಪತ್ತೆಯಾಗಿ ವರ್ಷ ಕಳೆಯುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸುನಂದೆ ತನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವಾಗಿದ್ದ ಕುಟುಂಬವನ್ನು ತೊರೆದು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಈ ಲೋಕಕ್ಕೆ ವಿದಾಯ ಹೇಳಿದ್ದಳು.

***

ಯಾರು, ಎಷ್ಟು ದಿನ, ಸಂತಾಪದ ಮಾತಾಡುತ್ತಾ ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಸಂಸಾರವನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಲು ಟೊಂಕಕಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ? ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅವರವರ ಸ್ವಾರ್ಥ ಇರುತ್ತದೆ, ಅವರವರ ನಮ್ಮದಿಯ ಕುರಿತು ಹಲವರಿಗೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಎಷ್ಟೇ ಹತ್ತಿರದ ಸಂಬಂಧವೆಂದುಕೊಂಡರೂ ಅಲ್ಲೊಂದು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಗೋಚರಿಸದ ತೆಳುರೇಖೆಯ ತಡೆ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಸಾಬೀತುಪಡಿಸುವಂತೆ ಸುನಂದೆಯುಕ್ತಿಯಾಕರ್ಮಗಳು ಮುಗಿಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಅವನ ಅತ್ತೆ ಗಂಟುಮೂಟೆ ಕಟ್ಟುವ ಲಕ್ಷಣ ತೋರಿಸಿದರು.

'ಮುಂದೇನು ಮಾಡ್ತೀರಪ್ಪಾ?' ಎನ್ನುವ ಮಾತು ಅವರ ಬಾಯಿಂದ ಬಂದಾಗ ಚಿದಾನಂದ ನೆಲೆಗಟ್ಟುವಂತೆ ಕಂಗಾಲಾಗಿದ್ದ. ಅತ್ತೆ ಇಲ್ಲೇ ಇದ್ದು ಮನೆಯ ದೇಖರೇಖೆಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಎಷ್ಟೋ ಸಹಾಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ಮನಸ್ಸು. ಆದರೆ ಬಾಯಿಬಿಟ್ಟು ಹೇಳಲು ಮುಜುಗರ. ಈಗಾಗಲೇ ಅವರು ಊರು, ಮನೆ, ಗಂಡ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ತೊರೆದು ತಿಂಗಳುಗಟ್ಟಲೆ ಇಲ್ಲಿ ತಳ ಊರಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ವಯಸ್ಸಲ್ಲಿ ಅವರು ಇಷ್ಟು ದಿನ ಇಲ್ಲಿಲ್ಲ ಮನೆಯ ನಿಗಾ ವಹಿಸಿದ್ದೇ ದೊಡ್ಡದು ಎಂದು ಅಂತರಾತ್ಮಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತಿದೆ. ಅತ್ತೆಯ

ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರಿಸಲು ತಡವರಿಸಿದ್ದ ಚಿದಾನಂದ. ಮುಂದೇನು? ಯಕ್ಷಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿ ಕಾಡುತ್ತಿತ್ತು ಭವಿಷ್ಯ. 'ನಡುನೀರಲ್ಲಿ ಕೈ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವುದು' ಎನ್ನುವುದರ ಯಥಾವತ್ ದರ್ಶನವಾಗಿತ್ತು.

ಬದುಕು ಅನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಅದಮ್ಯ, ಅದ್ಭುತ ಶಕ್ತಿಯಿದೆ. ಎಲ್ಲಾ ಮುಗಿಯಿತು. ಇನ್ನುಳಿದಿರುವುದು ಕಗ್ಗತ್ತಲಿನ ಮಾರ್ಗ ಎನ್ನುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಆವಾಹಿಸಿಕೊಂಡು ಫೀನಿಕ್ಸ್‌ನಂತೆ ಪುಟಿದು ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ ಚೇತನ. ಅದೊಂದು ಥರದ ಭಂಡ ಧೈರ್ಯ. ವಿಧಿಯ ಸವಾಲನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕೆಂಬ ಸ್ವೈರ್ಯ. ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಕೊಡಮಾಡಿದ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ.

'ಆಯ್ತು, ನೀವು ಹೋಗಿ ಬನ್ನಿ...' ಅಂದ ಚಿದಾನಂದ ಅತ್ತೆಗೆ.

'ಮಕ್ಕಳನ್ನ ರಜಾ ಬಂದಾಗ ಕಳಿಸಿ. ಅಲ್ಲೇ ಇಟ್ಟೊಂಡು ನೋಡೋತೀನಿ ಅನ್ನುವಷ್ಟು ಧೈರ್ಯ ನಂಗಿಲ್ಲ, ಸ್ವತಂತ್ರನೂ'

'ನಗೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತೆ...' ಅಂದ ಚಿದಾನಂದ.

ಎಲ್ಲಾ ಇಷ್ಟೇ. 'ತಾಯಿ ಸತ್ತರೂ ಸೋದರಮಾವ ಇರಬೇಕು' ಅನ್ನುತ್ತದೆ ಗಾಡೆ. ಎಷ್ಟು ಕುಟುಂಬಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಸತ್ಯವಾಗುವುದೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಸೋದರಮಾವ ಅಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಸೋದರಮಾವ ಅಲ್ಲ. ಅವನಿಗೊಂದು ಕುಟುಂಬ ಇರುತ್ತದೆ. ಅವರ ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಠಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯೋ, ಕರ್ತವ್ಯವೋ ಏನೋ ಒಂದಿರುತ್ತದೆ. 'ನಮ್ಮ ತಲೆಗೆ ನಮ್ಮದೇ ಕೈ' ಎಂದು ಮನಸ್ಸನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಚಿದಾನಂದ. ಆ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಸನ್ನದ್ಧಗೊಳಿಸಲು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ. 'ಅಮ್ಮ ಇನ್ನು ಯಾವತ್ತೂ ತಿರುಗಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ' ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಭಾರ್ಗವ ಅಕ್ಕನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಅಂಟಿಕೊಂಡಿದ್ದ. ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಮೀರಿ ಬೆಳೆದವನಂತೆ, ತನ್ನ ತುಂಟಾಟಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮರೆತೇ ಹೋದವನಂತೆ ಗಂಭೀರನಾಗಿದ್ದ. ಹಣದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ ಎಂದು ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರೂ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಅಂದುಕೊಂಡಷ್ಟು ಸರಳವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೆಂಡತಿಯ ಚಿತ್ತಿಗೆ ಲಕ್ಕಗಟ್ಟಲೆ ವ್ಯಯವಾಗಿತ್ತು. ಹೋಳಿಗೆ ಚೆಲ್ಲಿದಂತೆ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಹರಿದು ಹೋಗಿತ್ತು ಹಣ. ಸಾಲ ಹೆಗಲೇರಿತ್ತು. ಆದರೂ ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ತಾನು ಕೊರೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ನಿಭಾಯಿಸಿದ್ದೇನೆಂಬ ಸಣ್ಣದೊಂದು ಆತ್ಮತೃಪ್ತಿ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ, ಇಂತಾ ಸಮಯದಲ್ಲೂ ಕೇಳಿ ಬಂದಿತ್ತು ಗಾಳಿಮಾತು.

ಯಾರೋ ತಂದು ಕಿವಿಗೆ ವರೆದಿದ್ದರು. ಯಾರೋ ಎಂದು ಯಾಕೆ ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು? ಸ್ವತಃ ಬಾವನೆಂಟ ಹೇಳಿದ್ದ, 'ಮುಂಚಿನೇ ಎಚ್ಚರ ವಹಿಸಿದ್ದೆ ಸುನಂದಕ್ಕನನ್ನ ಉಳಿಸೋಬಹುದಿತ್ತು ಅಂತಾರಲ್ಲ ಬಾವ, ಹಣೇಬರ ತಪ್ಪಿಸೋಕಾಗುತ್ತಾ?'

'...'

'ಆಡಿಕೊಳ್ಳೋರ ಬಾಯಿಗೆ ಕುಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟೋಕಾಗಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಯತ್ನಾನ ನೀವು ಮಾಡಿರಿ. ಅವಳ ಆಯುಷ್ಯಾನೇ ಅಷ್ಟಿತ್ತು ಅಂದ್ರೆ ಯಾರೇನು

ಮಾಡೋಕಾಗುತ್ತೆ?' ಅವನೇ ಸಮಾಧಾನಿಸಿದ್ದ.

ಜನ ಹೀಗೂ ಅನ್ನುತ್ತಾರಾ? ಅಥವಾ ಬಾವನೆಂಟ ತನ್ನ ಅಂತರ್ಯವನ್ನು ಹೀಗೆ ತೆರೆದಿಟ್ಟಿದ್ದಾ? ಮುಂಚಿನೇ ಎಚ್ಚರ ವಹಿಸೋದು ಅಂದರೆ ಏನು? ಎಚ್ಚರ ವಹಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದವರು ಯಾರು? ತೀರಾ ಬುದ್ಧಿವಂತೆಯೇನಲ್ಲದ ಹಳ್ಳಿ ಹುಡುಗಿ ಸುನಂದೆಯನ್ನು ದೂರಬೇಕೇ? ಅವಳ ಬೇಜವಾಬ್ದಾರಿಗೆ ಬೆರಳು ತೋರಿಸಬೇಕೇ? ಅಥವಾ ಇದು ಹೀಗೇ ಆಗಬೇಕೆಂದು ವಿಧಿಲಿಖಿತ ಇತ್ತೇ? ಅದನ್ನು ಏನು ಮಾಡಿದರೂ, ಯಾರ ಕೈಯಿಂದಲೂ ತಪ್ಪಿಸಲಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೇ? ತಲೆಕೆಡಿಸಿಕೊಂಡು ಯೋಚಿಸುತ್ತಾ ಕೂರಲುಪುರುಸೊತ್ತೆಲ್ಲಿತ್ತು? ಮಕ್ಕಳ ಮುಖ ನೋಡಿಕೊಂಡಾದರೂ ಮನಸ್ಸು ಗಟ್ಟಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗುತ್ತೇನೆಂದು, ಮಕ್ಕಳನ್ನು ವಾಸ್ತವಕ್ಕೆ ಒಗ್ಗಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ದೃಢನಿರ್ಧಾರ ಮಾಡಿದ ಚಿದಾನಂದ. ಈ ನಿರ್ಧಾರದೊಡನೆ ವಿಧಿಗೆ ಸಡ್ಡು ಹೊಡೆಯುವಂತೆ ಒಂದು ಹಟವೂ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಅವನನ್ನು ಭವಿಷ್ಯಕ್ಕೆ ಅಣಿಗೊಳಿಸಿತು ಅನ್ನುವಲ್ಲಿಗೆ ಅವನ ಬದುಕಿನ ಒಂದು ಅಧ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಪೂರ್ಣವಿರಾಮ ಬಿತ್ತು.

***

ಒಂದು ಶನಿವಾರ ಸಂಜೆ ದಿಫೀರನೆ ಹಾಜರಾಗಿದ್ದ ಚಿದಾನಂದನ ಬಾವನೆಂಟ. 'ಹೆಂಡತಿ ಕಳಿಸಿದ್ದು...' ಎನ್ನುತ್ತಾ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಕೈಬೀಳುಗಳಿಂದ ಹಪ್ಪಳ, ಸಂಡಿಗೆ, ಉಪ್ಪಿನಕಾಯಿ, ತುಪ್ಪ, ಜೇನುತುಪ್ಪ ಎನ್ನುತ್ತಾ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಅವನು ತೆಗೆದಿಟ್ಟ ವಸ್ತುಗಳು ನಡುಮನೆಯ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಹರಡಿಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಚಿಕ್ಕುಲಿ, ಕೋಡುಬಳೆ ಎಂದು ಕುರುಕಲು ತಿಂಡಿಗಳು, ರವೆ ಉಂಡೆ, ಮೈಸೂರುಪಾಕು ಎಂದು ಸಿಹಿಸಿನುಗಳು. ಭಾರ್ಗವ ಅಕ್ಕನ ಕಡೆ ಒಂದು ಸಲ, ಮಾವ ತಂದಿಟ್ಟಿದ್ದ ತಿಂಡಿಗಳ ಕಡೆ ಒಂದು ಸಲ ನೋಡುತ್ತಾ, ಜೊಲ್ಲುನೀರು ನುಂಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಆಸೆಗಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಕಾದು ನಿಂತಿದ್ದ. ಭಾಮನಿಗೂ ಬಾಯಲ್ಲಿ ನೀರೊಡೆದಿರುವುದು ಹೌದು. ಅಮ್ಮ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಇಂಥ ತಿಂಡಿಗಳನ್ನು ಅವರು ಕಂಡಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಕಾಲಿಕವಾಗಿ ಪಕ್ಷವಾದ ಹಣ್ಣಿನಂತೆ ಭಾಮ ವಯಸ್ಸಿಗೆ ಮೀರಿದ ಗಾಂಭೀರ್ಯ ಆವಾಹಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ. ಸೋದರಮಾವನ ಎದುರು ಅವಳು ಕಾಫಿಯ ಲೋಟ ತಂದಿಟ್ಟಾಗ ಮಾವ ಕಣ್ಣರಳಿಸಿದ್ದ. ಒಂದು ಗುಟುಕು ಕಾಫಿ ಕುಡಿದು, 'ನೀನೇ ಮಾಡಿದ್ದೇನೇ?' ಕೇಳಿದ್ದ.

ತಲೆ ಆಡಿಸಿದ್ದಳು ಭಾಮ.

'ಪರ್ವಾಗಿಲ್ಲ ಬಾವ, ಲಾಯ್ತಿದೆ ಕಾಫಿ. ಅಕ್ಕ ಮಾಡಿದ ಹಾಗೇ...'

ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ ಈ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಎನ್ನುವಂತೆ ಚಿದಾನಂದ ಮಾತು ಬದಲಿಸಿದ್ದ.

'ಮತ್ತೆ? ಮನೆ ಕಡೆ ಎಲ್ಲಾ ಹೇಗಿದಾರೆ? ಆರಾಮಾ...'

'ಇದಾರೆ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ'

'ಅಂದ್ರೆ?'

'ಅಪ್ಪ, ಅಮ್ಮಿಗೆ ವಯಸ್ಸಾಯ್ತಲ್ಲ, ಸಾಲದ್ದಕ್ಕೆ